

TARKIBIDA OSHLOVCHI MODDALAR BO'LGAN DORIVOR O'SIMLIKLAR QO'LLANILISHI HAMDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti farmatsiya fakulteti
Farmakognosiya va farmatsevtik texnologiya kafedrasida assistenti
Usmanova Marxabo Balxievna*

Annotatsiya: Hozirgi kunda tibbiyotda tabiiy o'simliklardan olingan mahsulotlar bilan davolash keng yo'lga qo'yilgan shulardan tarkibida oshlovchi moddalar saqlagan o'simliklarning muhim o'rnini haqida.

Kalit so'zlar: oshlovchi modda, gallat kislota, ellag kislota, oksimetilantraxinon, smola, izotin, teobromin, parenxima, kambiy, pirogallol, flobafen, lubtolasi,

Annotation: Today, in medicine, treatment with products obtained from natural plants is widely established, among which the important role of plants containing food additives.

Key words: flavoring agent, gallic acid, ellagic acid, oxymethylantraquinone, resin, isotin, theobromine, parenchyma, cambium, pyrogallol, phlobafen, lubtolasi,

Mavzuning dolzarbligi: Tibbiyotda, xalq xo'jaligida tarkibida oshlovchi modda saqlovchi o'simliklardan foydalanish keng yo'lga qo'yilgan. Xayvonlarning xom terisini oshlash uchun o'simliklardan ajratib olingan fenol unumi eng yaxshi vosita hisoblanadi. Bunda terini oshlashda oshlovchi moddalar oqsil bilan birikib erimaydigan birikma hosil qiladi va shu asnodda oshlangan terilar o'zidan suv o'tkazmaydigan, chirimaydigan elastic xossaga ega bo'ladi. Shundan ma'lumki oshlangan va mahkamlangan terilardan poyabzal, qishki kiyimlar, texnikada charm buyumlar ishlab chiqarishda ishlatiladi. Farmatsevtika sohasida oshlovchi modda saqlagan dorivor o'simliklardan davolovchi dorivor preparatlar tayyorlanadi. Buning uchun o'simliklar hujayrasida uchraydigan oshlovchi moddalarni olinish usullarini keng yo'lga qo'yish kerak. Sababi ular kimyoviy tuzilishi bo'yicha ikki guruhga bo'linadi. Bir qismi gidrolizlanuvchi, boshqa qismi kondensatsiyalanuvchi tanidlardir. Ikkita guruxning bir biridan farqi shundaki birinchi guruh tanidlari efirga xos bog'lam hosil qiladi. Ikkinchisida esa xosil bo'lmaydi. Shu xususiyatlarni etiborga olgan holda oshlovchi moddalarni o'simliklardan ajratib olishda farmakognostik bilimga ega bo'lish kerak. Bu guruhda kopchilik oshlovchi moddalar saqlovchi o'simliklar bo'lib ularga shumrut mevasi *Fruktus Radi* (*Fruktus Pruni Padi*), eman (dub) po'stlog'i *Cortex Quercus*, dalachoy bargi *Herba Hyperici*, skumpiya bargi, chernika mevasi *Fruktus Myrtilli* (*Baccae Myrtilli*), g'ozpanja ildizpoyasi *Riozomata Tormentillae* misol bo'ladi. Tibbiyotda bu o'simliklardan olingan

mahsulotlardan tayyorlangan dorivor preparatlar antiseptic dori sifatida og`izning shilliq qavatlari yallig`lanishi ,meda ichak kasalliklari,enterit,enterokolit ,dispepsiya,ich ketish kasalliklarida,eczema,va boshqa teri kasalliklarida,gangivitda,hamda markaziy nerv sistemasini qo`zg`atuvchi xususiyatga ega.Bundan tasqari qon aylashning chuqur buzilishida ,nerv sistemasida kasalliklarida ,bosh og`rig`ida organizmning umumiy tonusini ko`tarishda ishlatiladi.

O'simliklardan ajratib olingan oshlovchi moddalar spirtida oson erib sovuq suvda yomon eriydi organic erituvchilarda erimaydi.Tanidlar esa glikozidlarning aksi organic erituvchilarda eriydi.O'simlik ajratmasi isitib qaynatilgan suvda yaxshi eriydi lekin vaqt o'tib suv sovigandan keyin oshlovchi modda qaytadan cho'kmaga tushadi. Bu birikmalar tahlilida ularning tozaligi va ba'zi fizik hamda kimyoviy konstantalari aniqlanadi.O'simlik mahsulotlarini tayorlash misol uchun dub daraxtimi misol qilib oladigan bo'lsa bahorda ya'ni daraxt tanasida suv yurisha boshlagan paytda maxsus ajratilgan yerdagi daraxtlardan shilib olinadi. Usti tekis, yorilmagan,po'stlog'I yaltiroq yosh, tanasining diametric 5-10 sm li daraxtdan yoki katta daraxtning yosh shoxlaridan yig'ib, ochiq havoda,quyoshda quritiladi.

Xulosa: Demak shu o'simlik qatori barcha oshlovchi moddalar saqllovchi o'simliklar xuddi yuqoridagi tartib bo'yicha ishlov berilib qaynatma,choy-yig'malar,nastoyka,suyuq ekstraktlar tayorlanadi.Va shu bilan birgalikda texnikada ,xalq xo'jaligida oshlovchi moddalardan foydalanish uchun keltirilgan barcha tartiblarga rioya qwilish kerak bo'ladi.

Foydalinilgan adabiyotlar

1.Yuldashev, S., Halimbetov, Y., Usmanova, M., Naimova, Z. S., & Khamraeva, M. (2021). National Processes In Uzbekistan And The Formation Of The Internationalist Maturity Of The Younger Generation. *The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research*, 3(06), 167-175.

2.Хасанова, Г. Р., & Усмонова, М. Б. (2022). Применение фасоли (phascolus) в медицине. *Science and Education*, 3(11), 117-125.

Sh, A., Kuylieva, M. U., & Usmanova, M. B. (2022). Application of phytotherapy in the treatment of chronic prostatitis. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(5), 466-470.

3.Sh, A., Kuylieva, M. U., & Usmanova, M. B. (2022). Application of phytotherapy in the treatment of chronic prostatitis. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(5), 466-470.

4.Имамова, Ю. А., & Усманова, М. Б. (2022). РОДИОЛЫ РОЗОВАЯ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ РАБОТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗМА. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 4-2), 901-904.

5.Имамова, Ю. А., Усманова, М. Б., & РОДИОЛЫ, Р. ORIENSS. 2022. № Special Issue 4-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rodioly-rozovaya-dlya-povysheniyarabotosposobnosti-organizma>.

6.Усманова, М. Б., & Имамова, Ю. А. (2022). ЛУК РЕПЧАТЫЙ– ПРИМЕНЕНИЕ В МЕДИЦИНЕ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 4-2), 914-917.

7.Кўйлиева МУ, Э. М., Усмонова, М., & Имамова, Ю. (2021). General information on the age of Chilonjtyda, its composition, application in folk medicine, its features and their different types, conditions for cultivation. *Шкурова, Д., Усманова, М., & Имамова, Ю.*

8.Usmanova, M., & Toshpolatov, C. Endocrine gland system, humoral management of the organism. *Researchjet journal of analysis and inventions In Volume, 1.*

9.Шкурова, Д., Усманова, М., & Имамова, Ю. (2021). Private technology of powders Preparation of powders with abrasives, dyes and hard powders, extracts and essential oils. *Экономика и социум,(11), 90.*

10.Usmanova, M., & Yuldoshev, C. Importanse of lipids in the cell, simple and kompleks lipids, classification. *Researchjet journal of analysis and inventions.*

Imomova, Y., Usmonova, M. B., Yo‘Ldoshev, S., & Ahmadov, J. (2021). DORI VOSITALARINING ZAMONAVIY TAHLIL USULLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(8), 587-596.*

11.Усманова, М., Эрназарова, М., Куйлиева, М., & Хасанова, Г. (2021). Дорихона фаолиятини ташкил этиш, дорилар саклаш чора тадбирлари. *Экономика и социум,(11), 90(6).*

12.Хасанова, Г. Р., Усманова, М. Б., & Нажмитдинов, Х. Б. (2022). ВИТАМИНГА БОЙ ЛОВИЯ (PHASCOLUS) ЎСИМЛИГИНИНГ УМУМИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(9), 333-336.*

13.Hasanova, G. R., Ernazarova, M. E., & SHIFOBASH, Q. O. T. F. J. ORIENSS. 2022. № Special Issue 4-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/shifobash-qoqi-otining-foydali-jihatleri>.

14.Yakubova, Sarvinoz Raxmonqulovna, & Xasanova, Gulbaxor Raxmatullayevna (2022). КАМҚОНЛИК НАҚИДА ТУШУНЧА. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, (Special Issue 4-2), 897-900.*

15.Mirzoyeva, F. A., Imamova, Y. A., & Melikulov, O. J. (2022). Medicinal plants and their properties. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(4), 1140-1144.*